

Отримано 02.11.23р.
Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.031
Ф. Філол. н., проф.
Бровко О. О. *Бровко*

Голові
спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.031
у Київському університеті імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук, професору,
завідувачу кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
факультету української філології,
культури і мистецтва
Бровко Олені Олександрівні

ВІДГУК

офіційного опонента Філатової Оксани Степанівни, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри журналістики, реклами та PR-технологій Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова про дисертацію Ніколаєвої Оксани Юріївни «Драматургія Олександра Ірванця у контексті поетики літературного угруповання «Бу-Ба-Бу», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія (Київ, 2023)

1. Актуальність теми дослідження

У сучасному українському літературознавстві проблема розвитку драматургії кінця XX – початку XXI століть як «надто неоднорідного явища, дуже різноманітного за жанрами і стилями», якій присвячена дисертація О.Ю.Ніколаєвої, викликає посилений інтерес. Наукові підходи та спектр дослідницьких векторів аналізу означеної проблеми також достатньо широкі, про що свідчать наукові праці О.Бондаревої, Є.Васильєва, Т.Вірченко, О.Когут, Г.Липківської та ін. Натомість Оксана Юріївна Ніколаєва для власного студіювання обрала, як видається, одну з найменш досліджених, однак не менш важливу проблему. З метою системного теоретичного та літературно-критичного осмислення жанрово-стильової своєрідності драматургії межі XX–XXI століття здобувачка обрала драматургічний

доробок Олександра Ірванця як самобутнього мистецького явища хронологічно означеного періоду.

Цілком очевидно, що вивчення дослідницею творчості оригінального драматурга в контексті творчих пошуків угруповання «Бу-Ба-Бу» дозволило їй виявити глобальні тенденції, характерні для постмодерної літератури в кореляції з українським соціокультурним контекстом та водночас визначити характер діалогу національної літератури зі світом.

Враховуючи попередньо зазначені міркування, вважаємо, що дисертаційна робота Ніколаєвої Оксани Юріївни є надзвичайно актуальною.

2. Наукова новизна результатів дисертації

Наукова новизна роботи не викликає жодних сумнівів. Цілком очевидно, що в дисертації вперше визначена художня своєрідність драматургії О.Ірванця у контексті постмодерністської поетики української літератури кінця ХХ – початку ХХІ століть, представленої літературним угрупованням «Бу-Ба-Бу». Серед важливих та найбільш суттєвих здобутків, визначальних для дослідження О.Ю. Ніколаєвої, є констатація, по-перше, характеру оприявлення у творчості автора провідних тенденцій світової і національної драматургії межі ХХ-ХХІ століття; по-друге, художніх стратегій моделювання образів-персонажів у драматургії О.Ірванця; по-третє, темпоральних вимірів індивідуально-авторської картини світу та специфіки постмодерністського світовідчуття («кінець історії», катастрофізм, тілесність, лабіринт тощо).

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Дисертація О.Ю. Ніколаєвої поглиблює теоретичне та практичне підґрунтя подальших наукових студій, пов'язаних із творчою діяльністю літературного угруповання «Бу-Ба-Бу» та його яскравим представником О.Ірванцем. Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що його результати дозволяють суттєво поглибити наукові уявлення про естетичні закономірності розвитку мистецтва межі ХХ-ХХІ століття, а також з'ясувати національну своєрідність українського постмодернізму та жанрово-стильові

тенденції розвитку національної драматургії. Практичне значення роботи зумовлене можливістю використання її матеріалів під час викладання спецкурсів з історії та теорії літератури, при написанні підручників та посібників, магістерських і бакалаврських робіт, для подальших досліджень у царині сучасної української драматургії (с.23).

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Розроблені автором та викладені в дисертації наукові положення, висновки й результати мають теоретичний та емпіричний рівень обґрунтованості й достовірності. Повністю відповідають поставленій меті та окресленим у роботі завданням. Достовірність забезпечена належною теоретико-методологічною базою, ґрунтовним вивченням та критичним студіюванням наукових праць. Загалом, факти, які б свідчили про недостовірність наведеної в дисертації інформації не виявлені.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методології наукової діяльності

У дослідженні чітко визначена мета, для реалізації якої сформульовані конкретні завдання та обрані доцільні методи. Зокрема аргументованим є вибір герменевтичного, інтертекстуального, біографічного, порівняльного, міфологічного методів. Поставлені в дисертації завдання реалізовані здобувачкою на високому рівні.

Представлений текст дисертації засвідчує, що Ніколаєва Оксана Юріївна опанувала методологію наукової діяльності, вміло використовує її на практиці, а відтак, оволоділа необхідними для рівня доктора філософії загальними і спеціальними (фаховими) компетентностями.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних положень дисертації в наукових публікаціях

Основні положення та висновки дисертації апробовано на науково-теоретичних конференціях міжнародного (3) і всеукраїнського (2) рівнів. Наукові результати дослідження викладено в 7 наукових публікаціях, з яких 6 одноосібні, 1 – у співавторстві. Чотири статті опубліковані в наукових

виданнях, включених на дату опублікування до Переліку наукових фахових видань України; три – це публікації, у яких додатково висвітлено результати дисертації, у тому числі 1 стаття – у виданні, що індексується базою даних Scopus. У написаній у співавторстві статті “Communication Processes between Teachers and Students in Higher Education Institutions During the Pandemic” дисертантці належать загальна ідея та 20% тексту (с.24).

Аналіз тематики опублікованих праць дає підстави стверджувати, що вони відображають результати проведеного дослідження та засвідчують належну апробацію роботи.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу

Композиційна цілісність роботи О.Ю. Ніколаєвої виявляється у чіткій структуризації та концептуалізації, яка дозволяє дослідниці різноаспектно розкрити мету та вирішити поставлені завдання. У дисертації, що складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на підрозділи, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків, спостерігається струнка логічна конструкція із системною кореляцією теоретичних та історико-літературознавчих студій. Загальний зміст роботи складає 243 сторінки, обсяг основного тексту – 209 сторінок; список наукових, літературних джерел та відеоресурсів – 235.

У вступі, що відповідає основним вимогам до його структури та змісту, здобувач обґрунтувала актуальність обраної теми, з'ясувала предмет та об'єкт дослідження, визначила мету й зумовлені нею завдання, джерельну теоретико-методологічну базу та методи наукового дослідження, розкрила новизну одержаних результатів, окреслила перспективи їх теоретичного і практичного застосування, подала інформацію про апробацію дослідження.

У структурно доцільному в дисертаційній роботі першому розділі автор визначила охарактеризувала українську драматургію кінця XX – початку XXI століть, зокрема визначила стратегію перегляду літературних традицій та жанрову своєрідність драматургії. Логіка наступного – важливого для розгортання наукової концепції – розділу дисертації спрямована на

реконструкцію літературної творчості представників угруповання «Бу-Ба-Бу» в соціокультурному контексті постмодерністської театральності та визначення їх ролі у становленні національної версії постмодернізму. Аналіз принципів карнавалізації, що стали підґрунтям моделювання художньої картини світу, дозволяє здобувачці продемонструвати «фундаментальні відмінності українського «карнавального постмодернізму» (Тамара Гундорова) від аналогічних західних творчих моделей» (с.5).

Заслуговують на увагу третій і четвертий розділи дисертації О.Ю.Ніколаєвої, у фокусі дослідницьких інтересів якої – жанрологічна своєрідність драматургії О.Ірванця та своєрідність художньої картини світу О.Ірванця-драматурга. На конкретному художньому матеріалі здобувачка науково переконливо простежує провідні стратегії моделювання образів-персонажів; з урахуванням найпомітніших наукових здобутків у царині теорії драматичних жанрів розглядає жанрової класифікації п'єс О. Ірванця. Цілком виправданими вважаємо спроби дослідниці на матеріалі п'єс О. Ірванця виявити художні шляхи втілення провідних вимірів «постмодерністської чуттєвості» у національному літературному контексті.

Системні й ґрунтовні висновки до роботи, як і заключні висновки до чотирьох розділів, відповідають структурі та відображають головні результати дослідження, його новизну й актуальність.

8. Дотримання академічної доброчесності в дисертації та публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

У дисертації О.Ю.Ніколаєва дотрималася вимог чинного законодавства України щодо авторського права та академічної доброчесності. Наукова праця містить покликання на джерела інформації, які пов'язані з ідеями, теоретичними твердженнями, міркуваннями інших авторів. В дисертації подається достовірна інформація про методологію та результати дослідження, джерела використаної інформації та власну наукову, творчу діяльність.

Отже, ознак порушення принципів академічної доброчесності в дисертації та публікаціях не встановлено. Також не виявлено академічного

плагіату, не встановлено фабрикації та фальсифікації даних чи будь-яких інших порушень академічної доброчесності.

9. Зауваження та дискусійні положення до дисертації

Схвалюючи багато цікавих і точних спостережень, репрезентованих у дослідженні, та віддаючи належне величезній роботі, які Ніколаєва Оксана Юріївна здійснила над підготовкою наукової студії, звернемо увагу на певні зауваження й побажання щодо її змісту.

1. Дисертантка детально розглядає питання про правомірність виокремлення останніх десятиліть ХХ століття як літературного періоду та веде дискусію про можливість його теоретичного осмислення. При чому робить це безпосереднього діалогізуючи з окремими авторитетними дослідниками (Т.Вірченко), так і зіставляючи погляди різних науковців щодо наукової і критичної рецепції літературної творчості наприкінці ХХ ст. Часом у процесі аргументації дослідниця так «захоплюється» важливими для свого дослідження працями (причому не фундаментальними), що переходить до їх детального аналізу. Приміром, такий підхід спостерігаємо до статті Надії Мірошніченко «Передвісник переходу: Українська драматургія 80-х років ХХ століття в контексті розвитку діалогічної моделі «автор-театр», до якої увага прикута спочатку на сторінках дисертації сторінках 30-32 (включно), а потім – на сторінках 33-34.

2. Викликає запитання, чи варто було в параграфі 1.1 зосереджувати увагу на процесі жанротворення, «жанрової системи національної драматургії», «урізноманітнення жанрового складу драматургії», якщо проблемі «Жанрова своєрідність драматургії кінця ХХ – початку ХХІ століть у світлі літературознавчої теорії» присвячено параграф 1.2. Видається цілком логічним було б у параграфі 1.1 більш детально зосередитися на ігрових стратегіях української драматургії хронологічно означеного періоду та особливостях перегляду літературної традиції (що власне й зазначено в заголовку цього параграфу).

3. У параграфі 2.2 потребує більш детального аналізу контекст взаємин О.Ірванця з драматургією та театром, який, на нашу думку, окреслено в загальному плані (завинятком хіба що зусиль О.Ірванця як драматургічного перекладача.). Натомість дослідниця широко розглянула означену проблему (приміром, перформативних акцій «Бу-Ба-Бу») у творчій практиці «Бу-Ба-Бу».

4. На мовному рівні дисертація написана грамотно, але трапляються окремі помилки. Також упадають в око описки (с.243) та стилістичні невправності, що порушують органіку наукового стилю дисертації, приміром, як на с.51, 97, 98. Зустрічаються в роботі технічні огріхи, на кшталт, використання одинарного інтервалу між рядками (с.27) «розірваних» між рядками речень або посилань на критичні та літературні джерела (с. 42,42, 75, 97) тощо. Варто зауважити дисертантці на занадто довгі абзаци, що часом сягають 1,5 або навіть 2 сторінки.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачкою теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей

Загалом, аналіз дисертації Оксани Юрїївни Ніколаєвої дає підстави стверджувати, що дослідження є самостійним і структурно завершеним, безперечно, має теоретичне та практичне значення. Дисертації притаманна концептуальна цілісність, достовірність результатів та аргументована й логічна послідовність наукових положень, викладених у ряді наукових праць.

Відтак, можна зробити висновок: дисертація «Драматургія Олександра Ірванця у контексті поетики літературного угруповання «Бу-Ба-Бу» О.Ю.Ніколаєвої за новизною концептуальних ідей та актуальністю проблем, методологічним рівнем виконання та обґрунтованістю наукових положень відповідає галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 Філологія.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам

Дисертація «Драматургія Олександра Ірванця у контексті поетики літературного угруповання «Бу-Ба-Бу» за структурою, змістом та

оформленням відповідає спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки та вимогам, передбаченим наказом Міністерства науки і освіти України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 року №40 і «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (з наступними змінами), а її авторка, Оксана Юріївна Ніколаєва, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор, завідувач
кафедри журналістики, реклами та PR-технологій
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова

О. С. Філатова